

Kolmannen infinitiivin olosijat ja vanha kirjasuomi

»Weisatcat jalost kielten leikis helisemisellä» (Ps. 33:3)

SILVA KIURU

Suomen kielen kolmannen infinitiivin inessiivi on yleiskielessä tavallinen (esim. *olin kävelemässä, käy äänestämässä*), samoin adessiivi (esim. *tekemällä tehty, opettamalla oppii*). Infinitiivimuodon tekijä on yleensä samaviitteinen finiittiverbin subjektin kanssa: *istun kirjoittamassa* (= istun ja kirjoitan), *tulin soutamalla* (= soudin ja tulin), mutta se voi olla eriviitteinenkin, esim. *näin hänet syömässä* (= näin hänet kun hän söi) tai *kyllä se hakemalla löytyy* (= kyllä se löytyy kun hakee).

Mikael Agricolan teoksissa on oudon vähän 3. inf. inessiivejä, vain seitsemän. Esiintymien niukkuutta korostaa tieto, että kaikkiaan inessiivimuotoja on Agricolan teoksissa noin kymmenen tuhatta (Eriksson 1988: 4). 3. inf. inessiivejä on vain evankeliumiteksteissä: Apostolien teoissa neljä, Luukkaan evankeliumissa kaksi ja siitä kopioidussa Piinan jaksossa yksi. Infinitiivit ovat loppuheittoisia ja määrittävät *olla*-verbiä. Näytteet: UT 189: *Nin sielle oli isoij lauma Sicoija szömes Wooren paltas* (Luuk. 8:32); UT 193: *Ja se tapachtui coska hen yxinens oli rucolemas* (Luuk. 9:18); UT 315, PI 192: *ysi Hwmaus — — teutti caiken Honen, cussa he olit istumas* (Apt. 2:2); UT 342: *Nin me olema sis nyt caiki tesse Jumalan eten, cwlemas caiki nijte — —* (Apt. 10:33); UT 381: *Mutta monicadhat Juttat Asiasta, iotca nyt tulis tesse olla wastamas ia candamas — —* (Apt. 24:19).

Perin harvinaisia ovat Agricolan kielessä 3. inf. adessiivitkin. Voi jopa kysyä, ovatko ne Agricolan kieleen kuuluneetkaan. *mALLA*-muotoja on kyllä, mutta ne eivät ilmaise tapaa tai keinoa.

Agricola käyttää adessiivia vartalontoistotestosteena *kuolla*-verbille (ei muille): esim. UT 64 *henen pite colemalla cooleman* (Matt. 15:4); ME 135 *Eiswingan te Colemalla coole* (1 Moos. 3:4); WE 588 *sinun teuty coolemalla coolla* (Hes. 33:8). (Esiintymiä myös UT 129, Mark. 7:10; ME 134, 1 Ms. 2:17; WE 584, Hes. 18:13; NP 778, 3 Ms. 20:9–11; NP 780, 3 Ms. 20:27.)

Kysymyksessä lienee kirkollisen kielen vakiintunut ilmaus, joka vastaa latinan *morte moriatur* ja ruotsin *döden dö* -sanaliittoa (esim. Östergren sv. *Dö* B). Palaan tähän jäljempänä.

Verbeistä *kuolla* ja *synnyttää* (ei muista) Agricolalla on omistusliitteinen, merkitykseltään propinkvatiivinen (Hakulinen 1979: 256) *mAllAnsA*-muoto: esim. UT 183 *Paluelia sairasti colemallans* (Luuk. 7:2); KÄ 65 *Quinga ne Lohutetan iotca Colemallansa ouat*; WE 475 *Ninquin Wastoinoleua, coska hen io synnyttemellens on* (Jes. 26:17). (Esiintymiä myös UT 190, Luuk. 8:42; UT 256, Joh. 4:47; UT 675, Ilm. 3:2; UT 693, Ilm. 12:4.)

Omituinen omistusliitteinen *andamallani*-adessiivi, jonka merkitys ei ole propinkvatiivinen, esiintyy kerran: UT 140 *Mutta istuman minun oikealle ia minun wasemalle poleleni, ei se ole minun andamallani* (Mark. 10:40). Tällaista rakennetta en ole tavannut vanhan kirjasuomen muista teksteistä. 3. inf. adessiivina ei *minun andamallani* -muotoa ole syytä pitää, vaikka se merkitykseltään onkin verbimäinen. Thet Nyia Testamentit på Swensko (1526) antaa vastineeksi *men sitia mich på högre heller på wenstra sidhon thet är icke j min makt ath giffua*, ja vuoden 1541 Bibliassa jae kuuluu *Men sittia på minne höghra eller wenstra hand, ståår icke migh til at giffua*. Agricolan *minun andamallani* on vuoden 1642 Raamatussa vaihdettu asuun *minun andamisellani*. Sekä *antamisellani* että *antamallani* on tulkittavissa verbaalisubstantiivin adessiiviksi. Kumpikin johdos kuuluu verbien ja substantiivien välimaastoon, mutta vaihdos todistaa, ettei *andamallani* tyydyttänyt 1600-luvun raamatunkääntäjää ja että *minen*-johdos oli hänelle tutumpi.

Agricolalla on 3. inf. elatiivi, illatiivi ja abessiivi samanlaisessa funktiossa kuin ne ovat nykyisin ja sekä aktiivin että passiivin instruktiivi, modaalisen *pitää*-verbin rektion vuoksi, paljon yleisempinä kuin nyt, mutta 3. infinitiivin olosijojen käyttö ei ole Agricolan teksteissä samanlaista kuin nykysuomessa: normaali adessiivi puuttuu ja inessiivi on harvinainen.

Pyrin kirjoituksellani vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: 1) miksi Agricola ei käyttänyt 3. infinitiivin inessiiviä ja adessiivia, 2) käyttivätkö niitä muut vanhan kirjasuomen kirjoittajat, 3) milloin tilanne muuttui, jos ne aluksi puuttuivat, ja 4) millä tavoin ilmaistiin sitä, mikä olisi voitu sanoa 3. inf. adessiivilla tai inessiivillä.

Vastausta toiseen ja kolmanteen kysymykseen olen etsinyt lukemalla vanhan kirjasuomen ja varhaisnykysuomen tekstejä.

Jaakko Finnon virsikirjassa (1583) ei ole yhtään 3. inf. inessiiviä eikä adessiivia, ei liioin Hemminki Maskulaisen Piae Cantiones -kokoelman suomennoksessa (1616). Tekstinä laajemmassa Hemmingin virsikirjassa (1605?, 2. p. 1630) on 3. inf. inessiivi kolmesti: 1605: B10a *Vaik häijy händ väijymäs istu*; Q12b *Sun helvetis täyty idz ijät olla, Piinas catkeras kitumassa*;

T3a *Joudhu io tulemas Jesu Christ.* – Hemmingin virsikirjassa on myös *mA*-johtimisia verbaalisubstantiiveja. Näistä jäljempänä.

Propinkvatiivisessa funktiossa on Hemmingin virsikirjassa kerran omistusliitteetön *ma*-tunnusinen adessiivi: R10b *Vaevanen valitan vaickjast,* – – *Jo joutumall muldan olen juur.* – *Kuolemalla kuoleman* -rakenne esiintyy samoin kerran: O9a *Cohd cuolemall cuoleman pitä.* Mutta keinoa tai tapaa ilmaisevana ei Hemminki *mALLA*-muotoa käytä. 3. inf. adessiivin asemesta Hemmingillä on mm. 2. inf. instruktiivi, esim. P9a *Vuos vuodheld raviten* (‘ravitsemalla’) *edhes viene.* Toisena keinona on verbaalisubstantiivin adessiivi, esim. R4a *Tyghöns ryövyll* (‘ryöväämällä’) *rickautt repiväd.*

Vuoden 1642 Raamatusta luin vain Psalttarin ja evankeliumitekstit. Niissä on loppuheittoinen 3. inf. inessiivi odotuksenmukaisesti samoissa jakeissa kuin Agricolalla, mutta muodon käyttöä on myös lisätty. Esimerkkejä: *siellä oli paljo waimoja taambana cadzelemas* (Matt. 27:55); *näki hän Lewin* – – *istuwän Tulli ottamas* (Mark. 2:14); *he olit tiellä menemäs Jerusalemijn* (Mark. 10:32); *Ja olit aina Templis, kijttämäs ja cunnioittamas Jumalata* (Luuk. 24:53); *jotca hänen cansans huones olit lohduhtamas händä* (Joh. 11:31); *Pawali ja Barnabas wijwyit Antiochias: Opettamas ja ilmoittamas Heran sana* (Apt. 15:34–35). *Olla*-verbin lisäksi 3. inf. inessiivi siis määrittää muitakin verbejä, mm. *istua* ja *viipyä*.

3. inf. adessiivia ei tapaa tai keinoa ilmaisevana vuoden 1642 Raamatussa käytetä. Propinkvatiivisessa funktiossa ovat kuten Agricolalla *cuolemallansa* (esim. 1 Sam. 5:20) ja *synnyttämällänsä* (esim. Jes. 26:17). Vastaavanlaisessa tehtävässä voi olla myös *minen*-johdoksen omistusliitteinen adessiivi: *lapset owat synnyttämiseläns* (2 Kun. 19:3). Onko lauseen »subjektina» äiti vai lapsi, ei näytä merkitsevän mitään. (Vrt. myös Jes. 37:3: *cosca lapset owat tullet synnyttämiselle.*) – *Kuolemalla kuoleman* -rakenne on Raamatussa suhteellisesti harvinaisempi kuin Agricolalla; Genesiksessä se on kyllä säilytetty, mutta monissa tekstiyhteyksissä tilalla on esim. *(pitää) totisest(a) cuoleman.* Tämä merkitsee sitä, että joidenkin käännöskomitean jäsenten korvissa *kuolemalla kuoleman* -rakenne ei kuulostanut parhaalta vaihtoehdolta. Muita vartaloistostruktuureita ovat esim. *Ettei he nähden näe, eikä cuullen cuule* (Matt. 13:13); *minä olen halulla halainnut syödä* (Luuk. 22:15).

1600-luvun suomen kieliopeissa ei ole mainintoja *mAssA*- tai *mALLA*-loppuisista verbinmuodoista. Petracus ja Martinius antavat De Participio -jaksoson lopussa (1649: 61; 1689: 98) esimerkin *Hän on tulos* (est in itinere), joka merkitykseltään vastaa lausetta *hän on tulemassa*. Kieliooppien *Hän on tulos* -ilmauksesta voi uumoilla, että rakennetta olisi yleisemminkin käytetty 3. inf. inessiivin sisältävän rakenteen asemesta. Vuoden 1642 Raamatussa onkin *Ja cosca hän wielä menos oli* (Luuk. 9:42). Agricolalla on tässä jakeessa

Ja coska hen wiele menolla oli (UT 195). *o*-johdosten ja 3. inf. inessiivin semanttinen yhtäläisyys koskee tapauksia, joissa kantaverbi on intransitiivinen. Kielioppien esittämien kahden muun lauseen *o*-johdosten kantaverbit ovat transitiivisia ja merkitys nesessiivis-permissiivinen: *Tämä on ostos* = hoc emendum est; *Tämä on edzikos* = hoc inquirendum est. — Vhaelin Grammatica Fennicassa (1733) ei liioin ole 3. inf. olosijoja.

Abraham Kollaniuksen maanlainsuomennoksesta (1648) kävin läpi kuusi kaarta (Rapola 1926: 12–139). 3. inf. adessiiveja ei tekstissä esiinny, mutta inessiivejä on yli 20. Suurin osa on *olla*-verbin määritteitä. Joskus inessiivi on sellaisessa funktiossa, että nykykieli voisi käyttää 3. inf. adessiivia. Esimerkkejä: *Cuningaan tule Kuningaxi tulemistansa näyttämäsä läpi maan aja; Caickein — — tule — — hänelle palwelusta tehdhä. Erinomaisest maan raijoilla, maata warjellemasa* ('varjelemalla'); *Eij yxikään mahdha — — ambumasa eli pydhxella kaydha; Todhistawat cuusi miestä, jotca hutamasa olit, jotakin rickeinnä olluen* (Rapola 1926: 12, 15, 84 ja 106). Nykykielen *olla elossa* -ilmausta vastaa Kollaniuksella *olla elämäsä* (esim. s. 52 ja 62).

Ensimmäisestä kirkkolain suomennoksesta ja siihen liittyvästä asetuksesta (1688) löytyi kuusi 3. inf. inessiivin esiintymää, esim. *pitä — — Papin oleman signä läsnä, heittäms Mulda nijden päällä* (1986: 78). Infinitiivin tekijä voi olla myös samaviitteinen pääverbin objektin kanssa: *pitä hänen pitämän toisen Papin siasans, toimittamas Jumalan Palwelusta* (1986: 44). — 3. infinitiivin adessiiveja ei laissa ole.

1700-luvun alun tekstiksi valitsin turkulaisen Petter Schäferin vuosina 1707–1714 vankilassa pitämät päiväkirjat (ks. Nikkilä 1985: 141). 3. inf. inessiivejä löytyi kolme, esim. *muiden Papein cans oli Bröms odottamas; Kirjat myös Paatin cans, Act. M. oli ottamas* (Ruuth, 1915: 72, 144). — 3. inf. adessiivi Schäferillä on kerran omistusliitteisenä, vaikeasti tulkittavassa lauseyhteydessä: *Tein Walkia, oli kylmä — — . Alastoin paistin Ruumin syhyttämelläns rascast, että colme Yötä Waatteis olin maanut* (Ruuth 1915: 146). Jälkimmäinen virke merkinnee: 'alastomana paistoin ts. lämmitin ruumista(-ni), jota syyhytti kovasti, koska olin maannut kolme yötä vaatteet päällä'. *syhyttämelläns* rinnastuu Agricolan propinkvatiivisiin *kuolemallans* ja *synnyttämälläns* -muotoihin. Lisäksi Schäferillä on kerran *ma*-johtimisen substantiivin adessiivi: *meidän Siehum tule — — Canssakärsimellä Myöyndäweisexi* (s. 155).

Ei myöskään Lizeliuksen Tieto-Sanomissa ole muita 3. inf. adessiiveja kuin propinkvatiivisia *mallansa*-muotoja. Esimerkkejä: *rikos oli tapahtumallansa; hänen jalkansa owat ajettumallansa; käyminen hawaitan olewan lakka-mallansa; Nyt taas sanotan sota — — olewan julistettamallansa* (passiivin tunnuksen mukanaolo selittyy passiivin 1. ja 3. infinitiivin yleisyydestä). — 3.

inf. inessiivejä on vain kaksi, mikä johtuu osin siitä, että Lizelius käyttää 2. inf. instruktiivia, esim. *Kuninkalta, joka siellä oli silloin matkustain; Monikahdat näistä on myös hawaittu — — elatuxen hawusa kuljeskellen.*

Vaikka läpikäymiäni Ruotsin vallan aikaisia tekstejä ei kovin paljon olekaan, ei voi olla sattumaa, ettei 3. inf. adessiivin »normaalin» käytön esiintymiä ole osunut niihin yhtäkään. 3. inf. inessiiviä kirjoittajat käyttävät, jotkut yhtä vähän kuin Agricola, jotkut enemmän. Mutta ilmeistä on, etteivät Agricolan kielestä havaitsemani outoudet rajoitu hänen tekstiinsä, vaan ovat yleisiä monissa muissakin, ehkä useimmissa tai jopa kaikissa Ruotsin vallan aikaisissa käännöksissä.

Varhaisnykysuomen kaudella tilanne muuttui. Tältä ajalta valitsin aineslähteiksi Elias Lönnrotin, August Ahlqvistin, D. E. D. Europaeuksen ja Antero Vareliuksen tekstejä ja Suomettaren ensimmäisestä vuosikerrasta (1847) muidenkin, ja kävi ilmi, että kaikki käyttävät 3. inf. inessiiviä ja useimmat myös 3. inf. adessiivia. Tämä merkitsee selvää muutosta Ruotsin vallan aikaisesta kirjakielestä.

Joitakin näytteitä 3. inf. inessiivin käytöstä: *Warelius — — on nyt papistumassa; Nyt olen minä juuri Permiin tulemassa* (Ahlqvist 1982: 26, 274); *Jalosti nousemassa on kielemme kirjallisesti* (Europaeus Suometar 16/1847); *Niin kalastamassa käyden — — löysivät järven kalaseksi* (Lönnrot Mehiläinen syysk./1836); *voin minäkin — — käydä Wolgan seuduilla — — täydellisentämässä entisiä keräelmiäni* (Ahlqvist 1982: 213). Toisin kuin Ruotsin vallan ajan teksteissä 3. inf. inessiivi on varhaisnykysuomen ajan kirjoittajilla usein *käydä*-verbinkin määrittänä. — 3. inf. inessiivi on myös lauseenvastikkeen funktiossa, esim. *Wänämöinen wenettä laatimassa uupuu kolme sanaa* (Lönnrot 1835 I: 101); *kuullaan wene itkemässä* (Lönnrot 1835 II: 75); *Vihtomassa pitäisi oltaman ääneti* (Warelius 1977: 98).

3. inf. inessiivin yleistymiseen varhaisnykysuomen kauden kirjakielessä on vaikuttanut sekä muodon tuttuus kirjoittajan omasta murteesta että luultavasti myös kansanrunouden kieli. Läpikäymissäni ns. vanhassa Kalewalassa ja Kirjokannen ja Laulupuun kansanrunoissa (Haavio 1952) 3. inf. inessiivi on yleinen, paljon yleisempi kuin 3. inf. adessiivi, joka Laulupuusta puuttuukin kokonaan ja Kirjokannessa on vain kerran. Esimerkkejä: *Ompa tällä sulhosella, Pyyhyet pyräjämässä, Wempeellä wieremässä, Kuusi kullaista käkeä, Längillä lekuttamassa, Rastahat iloitsemassa, Rahkehilla laulamassa* (Kalewala 15: 193—199; numerot tarkoittavat runoa ja säkeitä); *Sisar seppo Ilmarisen, Joutu sotkut sotkemassa, Waattehet wiruttamassa* (11: 28—30); *Isä päätyi ikkunassa kirvesvartta vuolemassa* (Haavio 1952b: 85). *Joutua-* ja *päätyä-*verbien merkitys on 'sattua (olemaan t. tulemaan)' (ks. KKS:n käsikirjoituksen artikkelia *peätyö* II). (3. inf. inessiivin esiintymiä myös Haavio

1952a: 72, 100, 119, 139, 145, 200 ja Haavio 1952b: 55, 70, 81, 109.) Esimerkkejä Kalevalan 3. inf. adessiivista: *Joko juokset soutamalla, Airoilla awittamalla, Huoparilla huopimalla, Puhumalla purjehesen?* (21: 192–195).

3. inf. adessiivia mm. Lönnrot, kuopiolainen Ahlqvist ja savitaipalelainen Europaeus käyttivät paljon, ensinnäkin ilmaisemassa tapaa tai keinoa ja toiseksi 2. inf. instruktiivin tavoin tai rinnasteisen predikaattiverbin asemesta. Esimerkkejä: *Ihmisten itse piti — — hiihtamalla metsästä tarpeensa vetää* (Lönnrot Mehiläinen toukok./1836); *jos joku muistuttaa vaimoa siitä, vaikka kohta pilkkaamalla eli nauramalla* (Lönnrot Mehiläinen helmik./1840); *olen huvitellut katselemalla Reguly'n karttaa* (Ahlqvist 1982: 86); *jotka — — sulattamalla hävitettiin; on nähty — — hyödyllisimmän olewan, että — — kielestä hakemalla ja walitsemalla muodistaa kirjoitustawan* (Europaeus Suometar 3, 20/1847); *Lemminkäinen — — nakkaa suan käestänsä lausumalla silloin häntä surmattawan, konsa — — ; lähtee metsälle uhkaamalla ei sitä olewan jota — — ; pannaan kutsut liikkeelle warottamalla kaikki kutsua wanha Wäinämöinenki* (Lönnrot 1835 I: 57, 67, 152); *Kunnioittamalla olen aina nöyrä veljesi Aug. Ahlqvist.*

3. infinitiivin ja teonnimien suhteita ei ole selvitetty (Nuutinen 1976: 86), eikä niiden selvittäminen ole tämänkään kirjoituksen aiheena. Joitakin *mA*-johdoksia koskevia seikkoja kuitenkin käsittelen.

Nykykielessä *mA*-johdot ovat teonniminä harvinaisia (ks. Hakulinen 1979: 197), mikä ilmenee myös Nykysuomen sanakirjasta. Sen *ma-* ja *mä-*loppuiset artikkelit kävin läpi verraton käänteissanakirja apunani (Tuomi 1972). Näytteitä: *siirtymä, syntymä, pihtien pitämät, ennen seitsemän lyömää, kivenheitämän päässä, naapurien kertoman mukaan, isäni muistaman mukaan, Erämaa — — kiittäköhön kansa — — rauhan suomasta, kiitos kysymästä, terve tulosta, virnistellä kehumalle* (Kianto), *tällä istumalla, yhdellä katsomalla, jokaisella kirveen nostamalla, yhdellä näyttämällä, samalla siunaamalla, sillä syömällä, tällä tietämällä, yhdellä vetämällä, ensimmäisellä yrittämällä, ensi katsomalta, ensi kuulemalta, tältä nousemalta, tältä seisomalta, ensi tapaamalta.*

Vain paria teonnimen funktiossa esiintyvää NS:n *mA*-johdosta käytetään nominatiivissa. Jo Hemminki Maskulaisen virsikirjassa ilmenee sama piirre: *mA*-ainesta seuraa aina suffiksimorfeemi. Puuttuvan *mA*-nominatiivin korvaa luullakseni *mUs*-nominatiivi (vrt. Kiuru 1988: 133–179). Esimerkkejä (viitteet 1. painokseen): K3a *Nousemises, taevas astumas* (omistusliitteinen gen.) *cautt / — — meitä aut*; N7b *Christus täll taevan astumall / Tien oikjan osott isän maall*; S7a *en jää minä hautan / Taevaas astumas* (omistusliitteinen nom.) *lohdhutta tohdell*; Q3b *Sentähden vidzad meit Jumal, Näljäll, callill covall ajall — — Linduin, calain poisatomall, tarwetten caickein puuttumall*

(vrt. R5a *Cadz capin ja sota suur Suomen maall, Tarvetten puuttumus packo pääll*); O2b *Edhes vie meit erisäm — — Engeleittes leidzamall, Raohan rackan sanomall*; O4a *Eipä he valdain vaatimall, Cuningan covall käskemäll, Cuvii cuuroi cumartaned*; L10a *pese meit synnistäm, Puhtall pyhäll syndymälläs*.

Varhaisnykysuomen kaudella käytettiin *mA*-johdoksia teonniminä. Esi-merkkejä: *sain Teidän mordvan kielioppinne, jonka lähettämästä suuresti kii-tän Teitä* (Ahlqvist 1882: 223); *wähälläkin ajattelemalla olisi — — parempi selko — — saatu* (Europaes Suometar 20/1847); *Parasta lienee — — kääntyä pois tästä kirjallisuutemme vertailemasta muihin parempiin kirjallisuuksiin* (Lönnrot Suometar 19/1858). Toisaalta *minen*-johdosta voi edeltää partitiiviobjekti: *Siitä hän metsämiehen tawoin luulla ja metsän haltioita rukoelemi-sella kokee saalihinsa saaha* (Lönnrot 1835 I: 67).

Nykysuomessa 3. infinitiivin ja *mA*-johtamisen teonnimen määritteet ovat erilaiset: infinitiivillä verbin määritteet ja teonnimellä attribuutit. *Olla*-verbiä määrittävän infinitiivin objekti on yleensä partitiivissa, koska tekeminen on irresultatiivista (esim. *olin sulkemassa ikkunaa, kun puhelin soi*). *Käydä*-verbin merkityksen vuoksi ('mennä jonnekin + palata') on sitä määrittävän infinitiivin objekti usein akkusatiivissa (esim. *kävin sulkemassa ikkunan*). Päät-teellinen akkusatiiviobjekti ei voi edeltää 3. inf. inessiiviä, partitiiviobjekti voi (esim. *kävin pesemässä pyykkiä tai kävin pyykkiä pesemässä*). 3. inf. adessiivin objektin paikka on niin ikään infinitiivin jäljessä, esim. *aloitin matkan tyhjentämällä veneen tai raitista ilmaa saadaan avaamalla ikkuna*.

Aiemmin, mm. Kalewalassa sanajärjestys saattoi olla päinvastainenkin, esim. *Oli pellon kyntämässä, Wainion wakoamassa* (17: 3–4). Onko *pellon* tulkittava objektiiviseksi genetiiviattribuutiksi vai objektiksi? Vastaamista ehkä helpottavat säkeet *Se kaunis Kalewan poika Jo on nuotan souannassa* (19:80–81); *olit sulhon etsinnässä, kautokengän katselussa* (Haavio 1952a: 190–192). Jos suhtaudutaan samoin muotoihin *kyntämässä, etsinnässä, kat-selussa*, voidaan ehkä tyytyä siihen, että sanotaan kaikkien sijoittuvan ver-bien ja substantiivien välimaastoon.

Kansanrunossa saattaa *mAssA*- tai *mAllA*-muotoa edeltää myös subjektiivinen genetiivi, esim. *Monta on väärä'ä vakoa ukon nuoren kyntämässä, monta on väärä'ä sana'a neidon nuoren laulamassa* (Haavio 1952a: 39); *Sulettun' on suuremmatki — — Luojan kolmella sanalla, Pyhän synnyn säätämällä* (Kalewala 3: 195–196); *Yksi vuosi suusanalla, Toinen silmän iskemällä, Kolmansi jalan polulla* (15: 308). Säepareissa ilmenee *säätämällä* tai *iskemällä* -muodon substantiivius.

Myös varhaisnykysuomen kirjoittajien teksteissä saattaa *mAllA*-muotoa edeltää genetiiviattribuutiksi tai objektiksi tulkittava määräite. Näitä tapauksia on runsaasti Lönnrotin tekstissä, esim. *molemmat äänikkeet siltään eli*

toisen muuttamalla tehään eritawueksi (1835 I: XXXV); *pitää — — raitista ilmaa oven ja akkunain aukomalla huoneesen laskettaman* (Mehiläinen helmik./1837); *suomenkielisten sanomain kirjoittamalla ei vielä kukaan ole tainnut elää* (OWS 52/1852); *ilman lämmittämällä kulkevista laivoista* (OWS 52/1852); *en tahdo aikaa menettää suomalaisten kirjallisuus-tuotteiden luettelamalla* (puhe 16. 3. 1860). Esiintymiä muiden teksteistä: *tawat on, omien hylkäämällä, otetut muista kielistä* (Ahlqvist Suometar 40/1847); *Uudissanoja ei pidä tehtämän ainoastansa toiskielisen sanan kääntämällä Suomeksi* (Europaeus Suometar 20/1847). — *mALLA*-muotoa voi edeltää myös subjektiivinen genetiivi: *Wäinämöinen — — alkaa — — Lemminkäisen kehottamalla — — laulella* (Lönrot 1835 II: 102); *Iltaruskon loistamalla — — Mieli juohtuu Pohjo- laan* (Suometar 9/1847).

Varhaisnykysuomen kauden kirjoittajien teksteissä on siis tavallista sanoa *toisen muuttamalla, omien hylkäämällä, sanan kääntämällä*, kun nykyisin sanottaisiin joko *muuttamalla toinen, hylkäämällä omat, kääntämällä sana* tai *toisen muuttamisella, omien hylkäämisellä, sanan kääntämisellä*. Pidän tyyppiä *toisen muuttamalla* jonkinlaisena välivaiheena ennen siirtymistä 3. inf. adessiivin käyttöön. Murrenäytteissä tyyppi on niin harvinainen, että se tuskin koskaan on voinut olla yleinen. Esimerkki Karkusta: *Ja siitä meni akse- lin laaahamalla stek Kollasen pihhaan* (Virtaranta 1986: 134).

Antero Vareliuskin käyttää 3. inf. inessiiviä. Esiintymiä on runsaasti. Mutta Varelius ei käytä 3. inf. adessiivia. Hänen kirjassaan Kertomus Tyr- vään pitäjistä 1853 se ei esiinny kertaakaan, ei liioin Suometaren kirjoituk- sissa. Propinkvatiivisessa tehtävässä hänellä on ns. 5. infinitiivi (1977: 117, 16, 172).

Antero Vareliukselta saadaan vastaus alussa esittämäni neljänteen kysy- mykseen: millä tavoin on ilmaistu sitä, mikä olisi voitu sanoa 3. inf. adessiivilla. Ratkaisu löytyy seuraavista näytteistä: *kuluttaa kalliita päiviänsä ka- lain onkimisella, kortin lyömisellä; Pispat palkitsivat, uusien weroin määrää- misellä kansalle, kuninkaalle annetut edut; jota, — — houkuttelemisella kerran runoille saatua, laulatin; toiset — — juonittelemisella, wirkoihin autettuina; ettei — — tiedollisuus maassa koulujen suomentamisella menisi takaperin* (Suometar 5, 10, 12 ja 17/1847); *hakemaan ruokaansa puitten louhimisella, korsien noukkimisella; Ampumisella pyydetään jokalaia otusta; Hevos-huijarei- ta, jotka vaihettelemisella voittoansa hakevat* (Varelius 1853: 57, 61, 72). Va- relius ei kirjoita koskaan *onkimalla kaloja, lyömällä korttia, ampumalla otus- ta* jne.; hän käyttää *minen*-johdoksia. Hän ei tässä ole suinkaan uranuurtaja, vaan nimenomaan vanhan ladun hiihtäjä; samaa *minen*-tautia potivat muut- kin Ruotsin vallan ajan kirjoittajat. Joitakin esimerkkejä: a) Lizeliuksen Tie- to-Sanomista: *niin he myös kalamisella toimitit itzellensä särwintä; jotka he —*

– osittain puitten hakkamisella, osittain kulottamisella oli perannet, joihin he kuokkimisella taisit siemenen — — sekoittaa; Esisuomalaiset rupeisit vasikoita juottamisella — — elättämään; b) vuoden 1688 Kirkkolaista: haawoittamisella ja Lyömisellä, ylöllistä tekewät (s. 171); tahtowat pitä Jumalan Palwelustans lukemisella ja weisamisella (s. 3–4); c) vuoden 1642 Raamatusta: Juhla pide-tän lukemisella ja saarnamisella (Neh. 8:16, sel.); sentähden pitä caicki tapah-tuman coettelemisella (Saarn. 11, sel.); sekä candoin että oxain hackamisella (Jes. 9, summ.); pitä nijden myös kirjoittamisella ja lukemisella palweleman muita (Siir., esip.); Kijttäkät händä ja ylistäkät weisamisella ja helisemisellä (Siir. 40:20); d) Agricolan teoksista: Ja suunandamisella Judasta petettä — — (RK 556); Sinun Sacramentis ottamisella HERRA, anna meite — — puhdistetta (RK 595); sinekö Inhimisen Poian swunandamisen cautta petet? (UT 234; Luuk. 22:48).

3. inf. adessiivin korvaava *minen*-johdoksen adessiivi esiintyy myös mur-teissa: *se paransi niitä noitumisella* (Karkku, Virtaranta 1986: 174, 136); *ettei niitä ruakkimisella lihhoon saanukka* (Tyrvää, Virtaranta 1976: 245). Vrt. myös *Em minä ollun näkemäss enkä kuulemisessa* (Jämsä, Virtaranta 1953: 53).

Varhaisnykysuomen kauden tekstinäytteet paljastavat, että 3. inf. adessiivi on kirjoitetussa kielessä 1800-luvun tulokas. Mutta suomen murteisiin se ei varmaankaan tullut vasta silloin. Muodon nuoruutta toisaalta osoittaa sen puuttuminen virosta ja sekin, ettei suomenkaan kirjakielessä käytetä 3. inf. ablatiivia eikä allatiivia. Inessiivillähän on tukenaan sisarensa elatiivi ja illa-tiivi.

mA-johdosten adessiivimuotojen puuttuminen Ruotsin vallan aikaisista teksteistä merkitsee sitä, ettei *mA*-johdoksia käytetty kirjoittajien osaamassa suomen kielessä tai että ne olivat harvinaisia ja muut ilmaisukeinot tutum-pia, varsinkin *minen*-johdosten muodot tai 2. inf. instruktiivi. On vaikea päätellä, kuinka laajalla alueella *mA*-johdokset ovat olleet harvinaisia. Ne ovat voineet puuttua sellaisistakin murteista, joiden vaikutus ei näy Ruotsin vallan aikaisessa kirjasuomessa. Esimerkiksi kielennäytekokoelmassa Verm-lannin sammuvaa savoa (Mägiste 1960: 5–165) ei ole 3. inf. adessiiveja.

3. inf. adessiivia alkoivat varhaisnykysuomen kaudella käyttää itämurteita tuntevat kirjoittajat. Varmaan se on 1900-luvullakin itämurteissa yleisempi kuin länsimurteissa. Aluemurteidenhan voi olettaa pysyneen varsin saman-laisina esim. vuosina 1820–1920. Luotettavan kuvan saaminen 3. inf. ades-siivin yleisyseroista on kuitenkin työlästä, koska tämä muoto on suhteelli-sen harvinainen niissäkin murteissa, missä sitä käytetään eniten. Sehän ei määritä *olla*-verbiä, joka on predikaattiverbinä ylivoimaisesti muita yleisem-

pi (murteessa keskimäärin joka 3:s predikaatti on *olla*-verbin muoto; Kiuru 1977: 246–254). Käytön taajuuteen vaikuttavat tietenkin muutkin syyt: puheenaihe, tyyli, idiolektien erot. Yleiskieli on myös voinut lisätä sen käyttöä niissä murteissa, mistä se alkuaan on puuttunut.

Kuten tunnettua, 2. inf. instruktiivia ja 3. inf. adessiivia käytetään eri murteissa osin samassa funktiossa. 2. inf. instruktiivi on yleinen Ruotsin vallan aikaisissa teksteissä, mm. Agricolalla, ja sitä on varmasti käytetty myös siinä savolaismurteessa, jota Vermlantiin lähtijät ovat puhuneet, koska se on elänyt kielen sammumiseen asti (esim. *kul'k varastellen, ei se kul'kena soarnaten*; Mägiste 1960: 51, 60). Synonyymisia rakenteita *ei parane antaen* ja *ei parane antamalla* 'ei kannata, sovi, pidä antaa' ei käytetä samoissa murteissa: 2. inf. instruktiivi tunnetaan alasatakuntalaismurteissa, eteläisissä yläsatakuntalaismurteissa ja osassa perihämäläisten murteiden aluetta, 3. inf. adessiivi taas pohjois- ja peräpohjalaismurteissa sekä Pohjois-Savon ja Kainuun murteissa. Vastaavanlainen levikkien ero on rakenteilla *panna* + 2. inf. instruktiivi ja *panna* + 3. inf. adessiivi. *Pankaa ottaen* 'ottakaa' tai *pantiin mennen* 'mentiin' ilmaustyyppin levikkialue on jonkin verran isompi kuin tyyppin *ei parane antaen*. Tyyppistä *ei pannut loppumalla* 'ei loppunut' on tieto- ja varsinkin savolaismurteiden alueelta (Kiuru 1977: 181–187; kartat 6 ja 7). Tyyppi on yleinen mm. Liperissä (Palander 1983: 11, 22, 46, 80; esim. *ryyppemällä panivat / jos ei ostamalla pantu*), Suomussalmella (Räisänen 1978: 49, 50, 78, 82; esim. *paap pistämällä*) ja Sallassa (Vehmaskoski 1981: 59; esim. *sarviilla, pukkaamalla se pani*). *Panna*-verbin asemesta käy verbi *laittaa* esim. Lappajärvellä: *puimalla ne piti kaikki laittaa* (White 1980: 77).

Varsinkin itämurteiden puolelta on tietoja myös sellaisista rakenteista, joissa finiittiverbiin liittyy saman verbin 3. inf. adessiivi. Tämä tyyppi esiintyy myös varhaisnykysuomen kauden kirjoittajilla, esim. *hakee hakemalla, ei löyä* (Lönnrot 1835 I: 90); *joka — — muutamia vuosia takaperin kukoistamalla kukoisti; Pyytämällä pyydän, että* (Ahlqvist 1882: 102, 189). Esimerkkejä murteista: *ne koukutaan, koukkuamalla* (Hailuoto, Pääkkönen 1979: 48) / *se nykäsemällä nykäsöö aejaksen tuota irti* (Kuusamo, Korttesalmi 1964: 84); / *Sitä täytyy oikeen toimittamalla toimittaa* (Multia, Setälä 1883: 126) / *se viertämällä viers sen / kivisemmät paikat täyty kuokkijam mi-, miehen kuokkimalla / kun tavottii — — naulat ja kaikki. takomalla / ajettii ajamalla, lehmii Helsingii* (Jämsä, Yli-Luukko 1980: 6, 7, 10, 34) / *polttamala polttivat sen siitä / ei niitetty ku leikkoomala leikattii* (Mikkeli, Mielikäinen 1980: 9, 59) / *sinne ei muuta ku kävelemäl, piti kävellä ja kantamal kantaa kaik ne heinät* (Kuolemajärvi, Virtaranta 1982: 81) / *näin ihan työntämäl työnettiim pois* (Rautu, Toiviainen 1982: 31) / *se ol ostettu, ostamal, se, jauho* (Kurkijoki, Leskinen ym. 1985: 54). Vastaavanlaisia tapauksia on myös joissakin

länsimurteiden nauhoitteissa, esim. *poltettiin pois polttamalla / painettiin – – nahaasta painamalla* (Karkku, Virtaranta 1986: 155, 168) / *sotkemalla sotketaan / juaksivat, juaksemalla* (Viljakkala, Virtaranta 1983: 18, 90) / *keittämällä keitettiin* (Loppi, Länsimäki 1985: 57) / *se kulumal kuluu* (Hollo-la, Sivula 1985: 45).

Toistorakenteet tehostavat verbin merkitystä (Hakulinen 1979: 589), mutta joskus merkitys on sellainen, ettei tällainen selitys ole luonteva, esim. *ostamalla osti, kukoistamalla kukoisti*. Näitä tapauksia voi syntyä yleisempien mallien mukaan tai sitten kahden muodon käyttöön on syynä se, että 3. inf. adessiivi ei ilmaise modusta, tempusta ja persoonaa eikä pelkkä finiittimuoto tapaa tai keinoa. Finiittiverbiksi kelpaa myös yleismerkityksinen verbi (esim. *pani ostamalla, meni kävelemällä, otti vuolemalla, sai ampumalla, teki kutomalla, tuli pyörimällä*).

Kuuluuko Agricolan *pitää kuolemalla kuoleman* -rakenne myös näihin? Onko *kuolemalla* 3. inf. adessiivi? Voi olla. Vartalontoistotyyppi on saattanut olla käytössä jossakin sellaisessa murteessa, mistä Agricolan kieli tai jo häntä edeltänyt liturginen kielenkäyttö on saanut vaikutteita. Vai olisiko vanha ja mieleen tarttuva *kuolemalla kuoleman* syynä *hakemalla hakea* -tyyppisten rakenteiden suosion kasvuun?

Lisätodisteita otaksumastani vanhan kirjasuomen aikaisesta länsi- ja itämurteiden erosta etsin Muoto-opin arkiston kokoelmista ja julkaistuista murrenäytteistä, mm. Kotiseudun murrekirjoista ja Suomen kielen näytteitä -sarjan kirjasta. 3. inf. adessiiveja on vähän tai ei yhtään useissa länsimurteiden nauhoitteissa (Velkua, Hinnerjoki, Noormarkku, Alastaro, Ikaalinen, Hollola, Sippola, Jurva, Kauhava), kun taas monissa itämurteiden nauhoitteissa selvästi enemmän (esim. Rautu, Jämsä, Liperi, Kiihtelysvaara, Lappajärvi, Suomussalmi, Salla). Kainuun murteissa 3. inf. adessiivi on yleinen (Räsänen 1972: 285–286). Tyrvään isossa murrekirjassa on vain kuusi 3. inf. adessiivia. Vareliuksen aikainen Tyrvään murre ei ole sadassa vuodessa paljoakaan muuttunut. Viljakkalan murrenäytteissä (Virtaranta 1983) on 3. inf. adessiiveja vain muutamia, Urjalan murteessa ne niin ikään ovat harvinaisia (Kannisto 1902: 229). Nurmijärven murrekirjassa (s. 17–254) on 3. inf. adessiiveja kymmenkunta (ks. myös Itkonen 1989: 355). Joissakin hämäläismurteissa Ala-Satakuntaa ja Länsi-Uuttamaata myöten tekemisen tapaa ilmaistaan 3. inf. ablatiivilla, esim. *tappaa ampumalt* (Virtaranta 1976). Mm. Vihdissä ja Hinnerjoella (MA) käytetään yleisesti ablatiivia. Lukemani murrenäytteet näyttävät siis varsin hyvin todistavan, ettei 3. inf. adessiivin puuttuminen Ruotsin vallan aikaisista käännöksistä voi selittyä vain lähtötekstien vaikutukseksi. Jos kääntäjän suomen kieleen olisi kuulunut 3. inf. adessiivi, hän olisi varmaan joskus käyttänyt sitäkin.

Lopuksi yritän vastata alussa esittämäni ensimmäiseen kysymykseen. *ma*-johtimisen teonnimen adessiivin harvinaisuus Agricolan kielessä johtuu a) siitä, ettei sitä käytetty niissä murteissa, joihin hänen tekstinsä ensisijaisesti perustuu, ja b) siitä, että käännöskieli usein turvautui verbien asemesta *mise*-johtimisiin substantiiveihin. — 3. inf. inessiivin esiintymien vähyyteen taas voi yhtenä syynä olla se, että Agricolan kieleen ei kuulu *käydä jssak* -verbi. Mutta Agricolan tuntemaan suomeen on varmasti kuulunut 3. inf. inessiivi. Sen asemesta hän kuitenkin käyttää mm. a) 2. inf. instruktiivia, esim. UT 35 *he seisouat* — — *catuin harois rucoellen* (Matt. 6:5); UT 101 *mine istuin teiden tykenen opettain* (Matt. 26:55); UT 167 *Ja Paimenet olit samas Paicakunnas walwadhen Pellola laumans ylitze* (Luuk. 2:8); UT 223 *yxi Sokia istui tieen wieres kerieten* (Luuk. 18:35) ja b) referatiivirakennetta, esim. UT 112 *näki hen Simonin ia Andrean* — — *werckoians heitteuen* (Mark. 1:16); UT 249 *Ja leusi Templis ne istuuan* (Joh. 2:14); UT 305 *neki caxi Engelite Walkeis waateis istuan* (Joh. 20:12). Yleisintä kuitenkin on, että Agricola käyttää kahta finiittimuotoista verbiä, esim. UT 334 *Ne* — — *ymeriwaelsit ia sarnasit Jumalan sana* (Apt. 8:4); UT 143 *Ja coska te seisotta ia rucoletta* (Mark. 11:25); UT 157 *Ja olit mös Waimot sielle taamba catzelit* (Mark. 15:40); UT 279 *iotca henen cansans olit Honessa ia lohdhutit hende* (Joh. 11:31). Tämä johtuu käsittääkseni uskollisuudesta lähtötekstejä kohtaan.

LÄHTEET

Agricolan atk-tekstiedosto. KKTK.

Mikael Agricolan teokset I—III. Faksimilepainos. Porvoo 1931.

Biblia, Se on: Coco Pyhä Ramattu, Suomexi. Stockholmis 1642. Näköispainos. Porvoo 1971.

Biblia: Thet är all Then Helgha Scriffit på Swensko. Uppsala 1540—1541. Facsimile-upplaga. Malmö 1960.

ERIKSSON, RITVA 1988: Mikael Agricolan teosten inessiivi. Laudaturtyö. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

HAAVIO, MARTTI 1952a: Laulupuu. Suomen kansan tunnelmarunoutta. Toim. MARTTI HAAVIO. Porvoo.

——— 1952b: Kirjokansi. Suomen kansan kertomarunoutta. Toim. MARTTI HAAVIO. Porvoo.

HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Keuruu.

Hemminki Maskulaisen virsikirjan 1. painos (1605?). Vanhan kirjasuomen sanakirjan toimituksen kserokopio. KKTK.

Hemminki Maskulainen (suom.) 1616: Vanhain Suomen maan Pijspain, ja Kircon Esimiesten Latinan kielised laulud. Stocholmisa 1616. Näköispainos 1927. Hki.

Hemminki Maskulainen 1630: Yxi Vähä Suomenkielinen Wirsikiria. (2. painos.) Stockholmis.

- ITKONEN, TERHO 1989: Nurmijärven murrekirja. Kotiseudun murrekirjoja 10. SKST 498. Vammala.
- Jaakko Finnon virsikirja. Näköispainos. Toim. PENTTI LEMPIÄINEN. SKST 463. Mänttä.
- Karjalan kielen sanakirjan käsikirjoitus. KKTK.
- Kalewala taikka Wanhoja Karjalan Runoja Suomen kansan muinosista ajoista. 1.–2. SKST 2. Helsingissä, 1835. Näköispainos. SKS 1930.
- KANNISTO, ARTTURI 1902: Lauseopillisia havaintoja läntisen etelä-Hämeen kielimurteesta. Hki.
- Kircko-Laki Ja Ordningi 1686: Näköispainos ja uudelleen ladottu laitos vuoden 1686 kirkkolain suomennoksesta. Toim. Lahja-Irene Hellemaa, Anja Jussila ja Martti Parvio. SKST 444. Juva.
- KIURU, SILVA 1977: Suomen kielen kieltohakuiset verbit. SKST 335. Vaasa.
- 1988: Agricolan teonnimijohdosten erikoispiirteitä. — Mikael Agricolan kieli. Tietolipas 112. Toim. ESKO KOIVUSALO. Juva.
- KKSK = Karjalan kielen sanakirja.
- KKTK = Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- KORTESALMI, J. JUHANI 1964: Vanha Kuusamo kertoo. SKST 278. Hki.
- LESKINEN, HEIKKI — MIIKKULAINEN, RAIIJA 1985: Kurkijoen murretta. SKN 24. KKTK:n julkaisuja 39. Hki.
- LÄNSIMÄKI, MAIJA 1985: Lopen murretta. SKN 21. KKTK:n julkaisuja 34. Hki.
- LÖNNROT, ELIAS 1835 I–II: Kalewalan 1. ja 2. osan esipuheet. SKST 2. Helsinki. Näköispainos. SKS 1930.
- MATTHIAS MARTINIUS 1689: Hodegus Finnicus — — Eller Finsk Wägwijsare. Holmiae 1689. Näköispainos. Porvoo 1968.
- MIELIKÄINEN, AILA 1980: Mikkelin murretta. SKN 10. KKTK:n julkaisuja 14. Hki.
- MA = Muoto-opin arkiston kokoelmat. Hki.
- MÄGISTE, JULIUS 1960: Vermlannin sammuvaa savoa. SKST 265. Hki.
- NIKKILÄ, OSMO 1985: Apokope und altes Schriftfinnisch. Zur Geschichte der *i*-Apokope des Finnischen. Groningen.
- NUUTINEN, OLAVI 1976: Suomen teonnimirakenteista. Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 1. Stockholm.
- NS = Nykysuomen sanakirja I–VI. Porvoo 1951–1961.
- OWS = Oulun Wiikko-Sanomia.
- PALANDER, MARJATTA 1983: Liperin murretta. SKN 17. KKTK:n julkaisuja 26. Hki.
- PETRAEUS, AESCHILLUS 1649: Linguae Finnicae Brevis Institutio. Aboae 1649. Näköispainos. Porvoo 1968.
- PÄÄKKÖNEN, MATTI 1979: Hailuodon murretta. SKN 6. KKTK:n julkaisuja 7. Hki.
- RAPOLA, MARTTI 1926: Suomen kielen muistomerkkejä III, I. Kristoffer kuninkaan maanlaki. Suomeksi kääntänyt ABRAHAM KOLLANIUS. Julk. MARTTI RAPOLA. SKST 82. Hki.
- RUUTH, MARTTI 1915: Kaksi Petter Schäferin päiväkirjaa. — Suomen uskonnollisten liikkeiden historiasta. Asiakirjoja ja tutkimuksia I. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Tutkimuksia XII, 1. Hki.
- RÄISÄNEN, ALPO 1978: Suomussalmen murretta. SKN 1. KKTK:n julkaisuja 1. Vammala.
- RÄSÄNEN, SEPPO 1972: Kainuun murteiden kaasussyntaksi. SKST 308. Hki.
- SETÄLÄ, E.N. 1883: Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä. Suomi II: 16. Hki.
- SIVULA, JAAKKO 1985: Hollolan murretta. SKN 23. KKTK:n julkaisuja 38. Hki.
- SKN = Suomen kielen näytteitä.
- Suomalaiset Tieto-Sanommat Syys-Kuusa, Vuonna 1775. Turusa.
- Suomenkieliset Tieto-Sanommat Tammi-Kuusa — Joulukuusa 1776.
- Suomen kansalliskirjallisuus XI. Toim. E. N. SETÄLÄ, V. TARKIAINEN, VIHTORI LAURILA. Helsinki 1932.
- Suometar vuonna 1847. Jäljennöspainos. Porvoo 1947.

Kolmannen infinitiivin olosijat ja vanha kirjasuomi

Thet Nya Testamentit på Swensko. Stockholm 1526.

TOIVIAINEN, KARI 1982: Raudun murretta. SKN 15. KKTK:n julkaisuja 23. Hki.

TUOMI, TUOMO 1972: Suomen kielen käänteissanakirja. Koostanut TUOMO TUOMI. SKST 274. Hämeenlinna.

Vanhan kirjasuomen sanakirjan kokoelmat. KKTK.

WARELIUS, ANTERO 1777: Kertomus Tyrvään pitäjämästä 1853. Julkaistu Suomal. Kirj. Seuran aikakauskirjassa »SUOMI, Tidskrift i fosterländska ämnen 1854». Tyrvään Sanomien valokuvaamalla valmistama uusi painos. Vammala.

VEHMASKOSKI, MAILA 1981: Sallan murretta. SKN 12. KKTK:n julkaisuja 18. Hki.

VHAEL, BARTHOLDUS G. 1733: Grammatica Fennica. Aboae 1733. Näköispainos. Porvoo 1968.

WHITE, LEILA 1980: Lappajärven murretta. SKN 7. KKTK:n julkaisuja 9. Hki.

VIRTARANTA, PERTTI 1953: Sana ei sammaloidu. Helsinki.

——— 1976: Tyrvään murrekirja. Kotiseudun murrekirjoja 2. SKST 328. Vammala.

——— 1982: Länsi-Kannaksen murrekirja. Kotiseudun murrekirjoja 3. SKST 353. Vammala.

——— 1983: Viljakkalan murrekirja. Kotiseudun murrekirjoja 4. SKST 401. Vammala.

——— 1986: Karkun murrekirja. Kotiseudun murrekirjoja 6. SKST 440. Vammala.

YLI-LUUKKO, EEVA 1980: Jämsän murretta. SKN 8. KKTK:n julkaisuja 10. Hki.

ÖSTERGREN, OLOF 1981: Nusvensk ordbok. Första bandet. Stockholm.

Zur Geschichte der Lokalkasus des Infinitiv III in der finnischen Schriftsprache

SILVA KIURU

Der Adessiv des Infinitiv III des Finnischen (z.B. *opettamalla*) ist in den Texten aus der Zeit der Schwedenherrschaft derart selten, daß die Verfasserin in einem recht umfangreichen Material keinen einzigen Beleg gefunden hat. Der Adessiv des Infinitiv III scheint erst im 19. Jahrhundert in der Schriftsprache aufzukommen; er wird dann von Schreibern verwendet, die die Ostdialekte kannten. Die Form *opettamalla* war früher ersetzt worden durch *opettamisella*, welche Form in den Texten aus der Zeit der Schwedenherrschaft vor allem deswegen allgemein ist, weil die

Ableitungen mit *-minen* in den Dialektgebieten üblich waren, aus denen die meisten finnischen Übersetzer stammten.

Selten begegnet in der Sprache von Mikael Agricola ist auch der Inessiv des Infinitiv III (z. B. *opettamassa*; 7 Belege). Das beruht offenbar darauf, daß die übrigen Ausdrucksweisen (u. a. die Verwendung des Instruktivs des Infinitiv II und zweier gleichgestellter finiter Verben) Agricola bekannter waren und auch der syntaktischen Struktur des Ausgangstextes besser entsprachen.